

مصلحت‌گرایان در اندیشه سیاسی دو فقیه

(امام خمینی علیه السلام - امام محمد غزالی)

مؤلف: محمد سلمان

دانشجوی دکتری علوم سیاسی

سرشناسه	سلمانى، محمد، ۱۳۴۷ -
عنوان و نام پديدآور	مصلحت و جاىگاه آن در اندیشه سياسى دو فقيه (امام خمينى و امام محمد غزالى / مؤلف: محمد سلمانى
مشخصات نشر	تيريز: انتشارات عاصم، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهرى	۱۹۰ ص.
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۸۲۲۳-۸۵-۶
وضعيت فهرست نويسى	فيا
يادداشت	کتابنامه.
موضوع	موضوع خمينى، روح الله، رهبر انقلاب و بنيانگذار جمهورى اسلامى ايران، ۱۲۷۹ - ۱۳۸۶. -- ديده گاه درباره مصلحت
موضوع	Khomeyni, Ruhollah, Leader and Founder of IRI -- *Views on convenience
موضوع	موضوع غزالى، احمد بن محمد، - ۵۲۰ق. -- ديده گاه درباره مصلحت
موضوع	موضوع مصلحت (اصول فقه)
موضوع	(Convenience (Islamic law*
رده بندى كنگره	BP۱۶۱/۷/م/۶س۸ ۱۳۹۷
رده بندى ديوى	۲۹۷/۳۱
شماره كتابشناسى ملي	۵۱۹۹۵۸۷

مصلحت و جاىگاه آن در اندیشه سياسى دو فقيه

(امام خمينى و امام محمد غزالى)

مؤلف: محمد سلمانى

ناشر	عاصم
نوبت چاپ	اول / ۱۳۹۷
تيراژ	۱ نسخه
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۸۲۲۳-۸۵-۶
قيمت روى جلد	۱۵۰/۰۰۰ ريال

مركز پخش: نشر عاصم: ۰۹۱۴۵۸۷۴۳۵۲

پست الكترونيك ناشر: nashre.aseam@gmail.com فروش اينترنتى كتاب: www.ketab.ir/aseam

همه حقوق چاپ و نشر اين كتاب اعم از چاپ، كپى، تكثير، ذخيره در سيستم هاى بازيابى محفوظ است.

سخن مویف

بحث مصلحت در قسمی ترین متون فقهی و در میان نظرات فقهاء اعم از فقهای متقدم و متأخر همواره مطرح بوده و امروزه نیز از جمله مباحث مهم در این حوزه می باشد. زیرا جوان مهمی مصلحت در استنباط و امثال احکام شرعی و نقش محوری آن به عنوان پستوله احکام شرعی از جمله مسائلی بوده است که بین فقهای اسلام مورد عنایت و محل بحث و گاهاً نزاع بوده و این خود نشان از اهمیت جایگاه مصلحت در فقه اسلامی می باشد. ارزشمندی و اعتبار مصلحت در فقه شیعه با آنچه در فقه اهل سنت در این زمینه وجود دارد، متفاوت است. آنچه در این کتاب به آن پرداخته شده است مقایسه نظریه جایگاه مصلحت در فقه سیاسی شیعه و اهل سنت بر اساس نظرات امام خمینی ره امام محمد غزالی می باشد تا از این طریق توانسته باشیم وجوه اشتراک و افتراق نظرات این دو فقیه را در مورد جایگاه و کارکرد واژه مصلحت در فقه سیاسی شیعه و اهل سنت بیان کرده باشیم.

لازم به ذکر است که مصلحت در فقه سیاسی شیعه، شامل مقام جعل و قید موضوع حکم می شود و مصلحت اعمال شده در فقه سیاسی شیعه، خصوصاً بر اساس آراء و نظرات فقهی امام خمینی ره با مصالح مرسله ای که فقهای اهل سنت، خاصه آنچه امام غزالی بیان می دارد، تناسبی ندارد لذا در این کتاب ابتدا

به بیان مفهوم و تعاریف مصلحت و انواع آن پرداخته شده و پس از بررسی و تحلیل نظرات اندیشمندان و فقهای شیعه و اهل سنت به وجوه افتراق و اشتراکات در نظریه مصلحت در بعد جایگاه، حدود، ضوابط، و کارکردهای آن بر اساس نظرات امام خمینی ره و امام محمد غزالی پرداخته‌ایم و همچنین در نگارش این کتاب ضمن مفهوم شناسی به بیان و شرح تعاریف موجود و معروف از مصلحت از منظر فقهای شیعه و اهل سنت اشاره نموده‌ایم و در ادامه به معرفی و تحلیل روش شناسی فقه سیاسی شیعه با اهل سنت و تفاوت آن با روش شناسی و جایگاه آن در دو فقه پرداخته‌ایم. اما از آنجا که موضوع این کتاب بیان و بررسی جایگاه مصلحت در فقه سیاسی شیعه و اهل سنت بر اساس نظرات امام خمینی ره و امام غزالی می‌باشد لذا با توجه به بحث و بررسی نظرات و آراء این دو فقیه نامدار در باب مصلحت به شرح زندگی و حوادث سیاسی مرتبط با عصر این دو فقیه پرداخته‌ایم. قدر مسلم این که شرایط سیاسی هر عصر می‌تواند بر چگونگی شکل‌گیری آراء و دیدگاه‌های افراد تأثیر داشته باشد و بررسی دقیق همین امر است که می‌تواند وجوه افتراق و اشتراک نظرات فقهی آنان را در باب مصلحت مشخص نماید زیرا شرایط سیاسی و نوع مناسبات و تعاملات امام محمد غزالی با خلیفه عباسی و از سویی با سلطان سلجوقی و از سویی دیگر تشکیل حکومت اسلامی به رهبری امام خمینی ره در بیست و دو بهمن ۱۳۵۷ و سیصد و پنجاه و هفت می‌تواند حاوی نکات متعدد در حیطه نظری و عملی در باب شکل‌گیری نظریه مصلحت باشد. مصداق سخن آنجا که امام غزالی در بسط نظریه مصلحت خویش معتقد به «پیروی مردم از حاکم و سلطانی ظالم می‌باشد»^۱. زیرا این امر را در مسیر اصلاح جامعه اسلامی می‌داند و در نقطه مقابل آن نظر امام خمینی ره است که با پذیرش مصالح و مفاسد واقعی احکام، معتقد به مصلحت مرسله

یا استصلاح نمی باشند و بر این اعتقاد هستند که مصلحت نه به عنوان منبع مستقل برای استنباط احکام شرعی است، بلکه تنها به عنوان شرط اجرای حکم یا معیار تقدم یک حکم بر حکم دیگری می باشد و در شرح نظریه مصلحت خویش معتقد بر این اصل می باشد که «در اسلام مصلحت نظام، از مسائلی است که مقدم بر هر چیز است و همه باید تابع آن باشیم» و از این روست که می فرمایند: «حکومت که شعبه‌ای از ولایت مطلقه رسول ﷺ است یکی از احکام اولیه اسلام است و مقدم بر تمام احکام فرعی، حتی نماز و روزه و حج است...» و البته شرط اج رای این امر را پیروی از فقیهی می داند که در عصر غیبت به عنوان ولی فقیه معروف و مشهور می باشد. در بررسی و تحلیل نظرات این دو فقیه شاید بتوان مهمترین نقاط اشتراک و افتراق نظرات آنان را «پذیرش مصالح و مفاسد واقعی احکام دانست که این امر مورد توافق هر دو فقیه بوده که از آن به عنوان حفظ دین و اهداف شرع مقدس یاد شده» هرچند از منظر امام محمد غزالی مصالح مرسله ناظر به ارسال احکام است در حالی که امام خمینی رحمته الله علیه همچون دیگر فقهای شیعه معتقد به عدم وجود مصالح مرسله می باشند.

فهرست

مقدمه ۱۵

فصل اول: مبانی نظری و مفهومی مصلحت

معنای لغوی ۲۳

معنای اصطلاحی از منظر فقهای شیعه ۲۳

مصلحت از منظر فقهای اهل سنت ۲۴

معانی فقهی مصلحت ۲۵

واژه مصلحت در قرآن ۲۸

مصلحت در سیره پیامبر ﷺ و ائمه اطهار علیهم السلام ۲۹

انواع مصلحت ۳۲

رابطه فقه و مصلحت ۳۴

پیشینه مصلحت در فقه ۳۶

روش شناسی فقه سیاسی ۳۸

تعریف فقه سیاسی ۳۸

فقه سیاسی اهل سنت ۴۰

زبان شناسی و فقه سیاسی اهل سنت ۴۱

منابع فقه سیاسی اهل سنت ۴۶

۱- قرآن کریم ۴۶

۴۸ ۲- سنت
۵۰ ۳- اجماع
۵۲ ۴- قیاس
۵۳ نقدی بر جایگاه عقل در استنباط‌های فقه سیاسی اهل سنت
۵۴ طبقه بندی نظریه‌های فقه سیاسی اهل سنت
۵۴ نص گرایی فقه سیاسی قدیم و نص - عقل گرایی فقه سیاسی جدید
۶۲ اجتهاد در فقه سیاسی جدید و گذر از گذشته گرایی
۶۳ نگاه خلاف مکتب مازنی در فقه سیاسی قدیم و تفاوت آن با شورا محوری در فقه سیاسی جدید
۶۸ بیان و بررسی روش شناسی فقه سیاسی شیعه
۷۰ نظریه‌های علمای اسلام در خصوص نظام سیاسی اسلام

فصل دوم: زندگی نامه امام خمینی ره و آراء و دیدگاه‌های ایشان در باب مصلحت

۷۵ زندگی نامه امام خمینی <small>ره</small>
۷۸ مفهوم و نظریه مصلحت از منظر امام خمینی <small>ره</small>
۷۹ مصلحت و احکام حکومتی
۸۱ قلمرو و مصلحت در اندیشه امام خمینی <small>ره</small>
۸۵ تعارض یا تراحم
۸۶ دیدگاه امام خمینی درباره تراحم احکام حکومتی
۸۹ ضوابط مصلحت از منظر امام خمینی <small>ره</small>
۸۹ مهم‌ترین ضوابط و معیارهای اجرای مصلحت در اندیشه امام خمینی <small>ره</small>
۸۹ لزوم کارشناسی در شناخت مصلحت
۹۳ مصلحت در عرصه عبادات نباشد
۹۴ رعایت اهم و مهم در مصلحت
۹۶ اهتمام به حفظ اسلام و نظام اسلامی در مصلحت
۱۰۱ لحاظ نمودن احکام شرعی در فرایند مصلحت

فصل سوم: زندگی نامه امام غزالی و آراء و دیدگاههای ایشان در باب مصلحت

- ۱۰۹..... زندگی نامه امام محمد غزالی
- ۱۱۱..... آثار غزالی
- ۱۱۴..... جایگاه فلسفه در اندیشه غزالی
- ۱۱۴..... مبانی اندیشه سیاسی غزالی
- ۱۲۴..... نقش و جایگاه غزالی در اندیشه اسلامی
- ۱۲۶..... نقش غزالی در سیاست و حکومت
- ۱۲۶..... اوضاع عصر غزالی
- ۱۳۱..... سیاست و نقش آر در اندیشه غزالی
- ۱۳۳..... مفهوم و نظریه مصلحت از نظر غزالی
- ۱۳۴..... مصلحتی که شرع آن را معتبر دانده
- ۱۳۵..... مصلحتی که شرع آن را باطل می داند
- ۱۳۵..... مصلحتی که دلیلی از شرع بر اعتبار و یا بی اعتباری آن اقامه نشده است
- ۱۳۶..... تعریف مصلحت از منظر امام محمد غزالی
- ۱۴۰..... اقسام مصالح

فصل چهارم: مقایسه دو دیدگاه

- ۱۴۵..... نقاط اشتراک و افتراق نظرات امام محمد غزالی و امام خمینی علیه السلام در باب مصلحت
- ۱۴۹..... نقاط اشتراک نظریه مصلحت نظام امام خمینی علیه السلام با مصالح مرسله امام محمد غزالی
- ۱۵۳..... نقاط افتراق نظریه مصلحت نظام امام خمینی علیه السلام با مصالح مرسله امام محمد غزالی
- ۱۵۴..... عنصر زمان و مکان در مصلحت
- ۱۵۵..... جایگاه مشروعیت در مصلحت
- ۱۵۶..... جایگاه و اولویت مصلحت
- ۱۵۸..... نگاه چند بعدی به مصلحت
- ۱۵۹..... مصالح مرسله به عنوان منابع اجتهاد و فراتر از احکام حکومتی

- ولایی و غیر دایمی یا اولی و دایمی بودن مصلحت..... ۱۵۹
- حدود و اختیارات حاکم اسلامی در عمل به مصلحت..... ۱۶۱
- مصلحت به عنوان یکی از اسباب و شرایط صدور حکم حکومتی..... ۱۶۲
- تفاوت در روش شناسی ۱۶۳
- مصلحت حکومتی و مصلحت سلطانی..... ۱۶۳
- شرایط مجریان مصلحت..... ۱۶۴
- جایگاه قیاس در مصلحت..... ۱۶۵
- مصلحت بر انائشه امام خمینی (ع)..... ۱۶۵
- جایگاه اجتهاد در نظریه مصلحت امام محمدغزالی و امام خمینی (ع)..... ۱۶۷
- مبانی اجتهاد از منظر امام خمینی (ع)..... ۱۷۱
- مبانی اجتهاد از منظر امام محمد غزالی..... ۱۷۱
- احاطه به مدارک و منابع شریعت..... ۱۷۱
- سیر تاریخی شکل گیری نظریه مصلحت در جمهوری اسلامی..... ۱۷۳
- دوره قبل انقلاب اسلامی..... ۱۷۳
- دوره بعد از انقلاب..... ۱۷۴
- منابع..... ۱۸۱

«وَعَسَىٰ أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَعَسَىٰ أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَّكُمْ
وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ»^۱

(سوره بقره، آیه ۲۱۶)

واژه مصلحت که از حیث لغت‌شناسی بر وزن منفعت و در وجه مصدری از آن به عنوان اصلاح یاد شده از جمله واژگان و اصطلاحات فقهی است که دارای معانی بسیار وسیع و گسترده می‌باشد. در فقه‌شناسی شیعه و اهل سنت دارای جایگاه مهمی می‌باشد زیرا در تبیین مفهوم آن، هم رابطه احکام شرع واضح می‌گردد و هم حدود و اختیارات حاکم، سلطان، ولی فقیه و... مشخص می‌گردد. با این تفاوت که مصلحت در دیدگاه فقهای اهل سنت که احکام شرع را تابع مصالح و مفاسد واقعی می‌دانند به عنوان یکی از ادله‌ی ظنی معتبر برای استنباط احکام شرعی به کار می‌برند و مبتنی بر اصولی است که نصی از سوی شارع مقدس وجود نداشته باشد لذا اکثر فقهای اهل سنت از جمله فقیه نامدار شافعی، امام محمد غزالی بر این باور می‌باشند که می‌توان با توجه به

۱. «چه بسا شما از چیزی اکراه داشته باشید در حالی که برای شما خیر است و مایه سعادت و خوشبختی؛ و چه بسا چیزی را دوست داشته باشید و آن برای شما شر است. و خدا می‌داند و شما نمی‌دانید»

مفاسد پنجگانه شرع (دین، عقل، نسل، نفس و مال) حکم صادر نمود. که از آن به مصالح مرسله و استصلاح تعبیر می‌گردد. لذا این امر از منظر امام غزالی به عنوان یکی از منابع استنباط و اجتهاد تلقی می‌گردد. در حالی که فقهای شیعه من جمله حضرت امام خمینی علیه السلام با پذیرش مصالح و مفاسد واقعی احکام، معتقد به مصلحت مرسله یا استصلاح نمی‌باشند و بر این اعتقاد می‌باشند که مصلحت نه به عنوان منبع مستقل برای استنباط احکام شرعی است، بلکه تنها به عنوان شرط اجرائی حکم یا معیار تقدم یک حکم بر حکم دیگری می‌باشد. لذا بر اساس این اصل، امام خمینی علیه السلام برای مصلحت، کاربردهای متعدد و ویژه‌ای قائل می‌باشند. که مهمترین آن، شرط اجرای حکم که از آن به عنوان مصلحت اجرائیه یاد کرده‌اند و در همین اساس و در جهت تثبیت آن در حکومت جمهوری اسلامی ایران نهاد مجمع تشخیص مصلحت نظام را تأسیس نمودند^۱. حال با عنایت به موضوع کتاب این سؤال پیشتر می‌آید که اولاً وجوه افتراق و اشتراک مصلحت در

۱. این نهاد در تاریخ تاریخ ۱۷ بهمن ماه ۱۳۶۶. فرمان امام خمینی علیه السلام آغاز به کار نمود که اصل نامه در صحیفه امام، ج ۲۰، ص: ۴۶۳-۴۶۵ بدین شرح آمده است: «بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ گرچه به نظر این جانب پس از طی این مراحل زیر نظر کارشناسان، که در تشخیص این امر مرسله و مفاسد، احتیاج به این مرحله نیست، لکن برای غایت احتیاط، در صورتی که بین مجلس شورای اسلامی و شورای نگهبان تعارضاً و قانوناً توافق حاصل نشد، مجمعی مرکب از فقهای محترم شورای نگهبان و حضرات حجج اسلام: آیت‌الله‌ها، اعلیٰ، ارضی، اردبیلی، توسلی، موسوی خوئینی‌ها، و جناب آقای میرحسین موسوی، و وزیر مربوط، برای تشخیص مصلحت نظام اسلامی تشکیل گردد؛ و در صورت لزوم از کارشناسان دیگری هم دعوت به عمل آید و پس از آن سوره‌های لازم، رأی اکثریت اعضای حاضر این مجمع مورد عمل قرار گیرد. احمد در این مجمع شرکت می‌نماید تا گزارش جلسات به این جانب سریعتر برسد. حضرات آقایان توجه داشته باشند که مصلحت نظام از امور مهمه‌ای است که گاهی غفلت از آن موجب شکست اسلام عزیز می‌گردد. امروز جهان اسلام، نظام جمهوری اسلامی ایران را تابلوی تمام نمای حل معضلات خویش می‌دانند. مصلحت نظام و مردم از امور مهمه‌ای است که مقاومت در مقابل آن ممکن است اسلام پابرهنگان زمین را در زمان‌های دور و نزدیک زیر سؤال برد، و اسلام آمریکایی مستکبرین و متکبرین را با پشتوانه میلیاردها دلار توسط ایادی داخل و خارج آنان پیروز گرداند. از خدای متعال می‌خواهم تا در این مرحله حساس آقایان را کمک فرماید. ۱۷ بهمن ماه ۱۳۶۶ روح الله الموسوی الخمينی.

فقه سیاسی شیعه و اهل سنت از منظر امام خمینی علیه السلام و امام غزالی چیست؟ و اگر مصلحت پایه‌ی استنباط احکام شرع است ضوابط آن چیست؟ و مرجع تشخیص مصلحت چه کسی و یا چه نهادی است؟ حال با عنایت به موضوع کتاب فوق می‌توان در نگارش و تدوین این اثر موضوعات زیر را به عنوان اهداف مؤلف در نگارش این کتاب بیان نمود که این اهداف عبارتند از:

الف - آشنایی با تعاریف، مفاهیم و انواع مصلحت در اندیشه اسلامی

ب - بررسی و ریشه‌یابی رابطه فقه و مصلحت در اندیشه اسلامی.

ج - بررسی آر، و نظرات امام غزالی و امام خمینی علیه السلام در باب مصلحت.

د - آشنایی با وجه اشتراک امام خمینی علیه السلام و امام غزالی در باب مصلحت.

ه - آشنایی با فقه سیاسی شیعه و اهل سنت و بررسی تفاوت روش‌شناسی فقهی در بین آن‌ها.

و - مطالعه و بررسی بنیان‌های اندیشه سیاسی امام غزالی و جایگاه آن در فقه سیاسی اهل سنت.

چرایی و ضرورت مصلحت

واقعیت این است که تأسیس حکومت، مؤلفه‌ای است راهبردی از حوزه محیطی بر روی نظریه مصلحت. به این معنی که نظریه مصلحت در اسلام از ناحیه تأسیس تا عملکرد، پیوسته تأثیر پذیرفته است و بر اساس همین مهم است که واژه مصلحت در مبانی فقهی شیعه و اهل سنت از جایگاه ویژه‌ای برخوردار بوده و از این مبحث فقهی (مصلحت) نه تنها در میان فقهای شیعه و اهل سنت بلکه در درون هر یک از دو فقه (شیعه و اهل سنت) از جمله مسائل مهمه و مورد مناقشه بوده است. با نگاهی اجمالی به تاریخ اسلام خصوصاً در حوزه حکومتی

و نظامات حاکم بر آن به خوبی می‌توان به نقش و اهمیت مصلحت در زندگی فردی و اجتماعی و مناسبات سیاسی، اقتصادی، نظامی و غیره پی برد. بر اساس همین مهم است که فقهای عالم اسلام هر کدام به نوعی سعی در تبیین معنا و مفهوم مصلحت و ضوابط اجرایی آن برآمده‌اند که در این میان می‌توان از فقیه نامدار اهل سنت امام محمدغزالی و از فقهای شیعه از امام خمینی ره به عنوان فقیه و مرجع تقلید شیعیان و بنیانگذار جمهوری اسلامی می‌توان نام برد. که آراء و دیدگاه‌های آنان در باب مصلحت هم در حوزه تئوریک و هم در حوزه اجراء نقطه عطفی در تاریخ فقه سیاسی اهل سنت و شیعه محسوب می‌گردد. هر چند که این دو اندام بلند دینی در فاصله زمانی متفاوتی از یکدیگر می‌زیستند. اما به دلیل موقعیتی که در عرصه‌های سیاسی و اجتماعی و... عصر خویش داشتند،^۱ توانسته‌اند که نظرانداز نکرده و دیدگاه‌های خویش را در باب مصلحت، اجراء و سپس در مقام عمل به اجراء درآورند. حال با نگاهی اجمالی به سیر زندگی و چگونگی شکل‌گیری اندیشه سیاسی غزالی، به خوبی می‌توان از جایگاه مهم و اثرگذار او در این عرصه (فقه سیاسی) مطلع گردید. زیرا امام غزالی در زمانه‌ای می‌زیسته است (۴۵۰ الی ۵۰۵ ه. ق) که آن جامعه دچار بحران‌های عقیدتی و فکری متعددی بوده که حاصل این بحران‌ها، شکل‌گیری گروه‌های مختلف با عقاید و افکار متعدد که به شدت به تکفیر یکدیگر می‌پرداختند. لذا در چنین فضای غبارآلود فکری است که غزالی به عنوان یک اندیشمند از گذار در عصر خویش و در جهت برون رفت از این معضلات سه کتاب «المستظهر»، «الاقتصاد فی الاعتقاد»، «احیاء علوم دین» را به رشته‌ی تحریر در می‌آورد. که ایشان در این سه کتاب از سیاست و خلافت و مصالحی سخن می‌گویند که خاستگاه و مبانی

۱. در فاصله سال‌های ۴۸۵ تا ۴۹۸ دوره بحران‌ها و کشاکش‌های سیاسی - مذهبی عصر امام غزالی است. همچنین از سال‌های ۱۳۵۷ (پروزی انقلاب اسلامی) تا ۱۳۶۷ (پایان جنگ تحمیلی) از سال‌های پر مسئله در عصر امام خمینی ره است.

اندیشه‌ی او هم برگرفته از دانش فقه و شریعت اسلامی می‌باشد. و هم بر اساس واقعیت‌های اجتماعی و سیاسی عصر خویش در قلمرو خلافت عباسی و گستره‌ی فرمانروایی عظیم سلجوقیان است. در مقابل با مطالعه و بررسی سیر زندگی و آراء و نظرات فقهی امام خمینی علیه السلام به این واقعیت می‌رسیم که ایشان از جمله فقهای نادر و موثر در عالم تشیع بودند که به نقش مصلحت در احکام اولیه اسلامی و نیز در احکام حکومتی تاکید بسیار داشتند ایشان چه قبل از پیروزی انقلاب و چه بعد از آن و در مناسبت‌های مختلف به نقش عنصر مصلحت در احکام حکومتی و نظامات آن اشاره فرموده‌اند و در جهت تثبیت آن تا بدان جا پیش رفتند که نظریه مصحح را در نظام جمهوری اسلامی ایران نهادینه نمودند تا این نهاد هم نقش بازوی مسررتی رهبری و نظام باشد و هم ارائه دهنده راهکارهای مشورتی و اجرایی جهت برون‌فرازا تنگناهای حکومتی که این امر بر اساس نامه مورخ هفدهم بهمن ماه سال ۱۳۶۶ حضرت امام خمینی علیه السلام در غالب مجمع تشخیص مصلحت نظام متجلی گردید. لازم به ذکر می‌باشد که تمامی این تلاش‌ها در راستای نهادینه نمودن مصلحت به عنوان یک عنصر مهم و تاثیر گذار در مناسبات فردی و اجتماعی جامعه اسلامی انجام گرفته است. زیرا این واژه فقهی (مصلحت) علی‌رغم اتفاق و اعتبار معنایی و محتوایی در تمام کاربرد عملی مورد سوء برداشت‌های بسیار واقع شده که شکل‌گیری جریان‌های فکری با تعصبات خاص که نوعی تعارض با مصلحت و مصلحت‌اندیشی دارد که فقهای عالم اسلام بر آن تاکید داشته‌اند. که در این میان می‌توان به برداشت‌هایی اشاره نمود که گروهی معتقدند، به جز از طریق شناسایی مصالح و ابتنای قدرت بر بنیاد مصلحت، نمی‌توان از استقرار و استمرار نظام سیاسی مطلوب سخن گفت. و عده‌ای مصلحت‌سنجی را نقطه مقابل التزام به حقایق ارزیابی نموده و آن را نوعی سیاست مخرب می‌دانند که راه را بر فساد قدرت و زوال نظام سیاسی هموار می‌سازد. و...

این ترجمان‌های متفاوت و گاه‌آمتناقض از مصلحت و مصلحت‌اندیشی، همواره چالش‌ها و حساسیت‌های متعددی را در حوزه فردی و اجتماعی و در مناسبات حاکمیتی اعم از حوزه نظری و عملی ایجاد نموده است. که یکی از راه‌های برون‌رفت از این چالش‌ها و کاهش حساسیت‌های بحث‌برانگیز، بررسی و مقایسه جایگاه مصلحت در فقه سیاسی شیعه و اهل سنت براساس دیدگاه‌های دو فقیه نام‌آوار و تاثیرگذار عالم اسلامی، یعنی امام محمد غزالی و امام خمینی ره می‌باشد. تا این امر ضمن آنکه موجب آشکار شدن دقیق وجوه افتراق و اشتراک مصلحت در فقه شیعه و اهل سنت براساس آراء و نظرات این دو فقیه می‌گردد از سوی دیگر مانع از شکل‌گیری و گسترش تعصبات ناصواب و غیر منطقی همچون، فرقه‌گرایی قلم‌گرای، قشری‌گری و... می‌شود. و البته که شکل‌گیری این نوع جریان‌های التماسی، خلاف منافع امت اسلامی است. زیرا امروزه امت اسلامی بیش از هر زمانی به وحدت و هم‌فکری در حوزه اندیشه نیازمند است. تا باشد این امر مانع از برداشته شدن و ترجمان‌های خلاف مصالح اسلامی نگردد.